ৰাজস্থান ৰাজ্য আৰু অন্যান্য

বনাম

ডি. আৰ. লক্ষ্মী আৰু অন্যান্য

১২ ছেপ্টেম্বৰ, ১৯৯৬

[ন্যায়াধীশ কে. ৰামাস্বামী, ন্যায়াধীশ ফৈজান উদ্দিন আৰু ন্যায়াধীশ জি বি পট্টানাইক]

ভূমি অধিগ্ৰহণ আইন, ১৮৯৪:

পৰিচ্ছেদ ৪ (১)- অধিসূচনা প্ৰকাশৰ সময়ত মাটিখিনি পতিত ভূমি (ছন পৰা মাটি) বা কৰ্ষণীয় ভূমি (কৃষিযোগ্য মাটি) হয় নে নহয় সেই বিষয়ে মাটিৰ প্ৰকৃতিৰ নিৰ্দিষ্টকৰণৰ পৰিকল্পনা কৰা হোৱা নাই।

পৰিচ্ছেদ ১৭ (৪)- যদিও ভূমি নগৰ অঞ্চলত অৱস্থিত, নগৰীয়া ভূমিৰ চিলিং আইনখনে নগৰীয়া গোটৰ ভিতৰত কৃষিভূমিৰ অস্তিত্বক স্বীকৃতি দিয়ে- যেতিয়া মাটিবোৰে শস্য উৎপাদন কৰিবলৈ সক্ষম আছিল, তেতিয়া সেইবোৰ কৰ্ষণীয় ভূমি হৈয়েই আছিল- সেয়েহে চৰকাৰে পৰিচ্ছেদ ১৭(৪)ৰ অধীনত ক্ষমতাৰ ব্যৱহাৰ আইনগতভাৱে বেয়া নাছিল।

পৰিচ্ছেদ ৪(১), ৬, ১৬, ১৭(২) আৰু ৪৮- অধিসূচনাৰ বিষয়বস্তু স্থানীয়ভাৱে প্ৰকাশ নকৰাৰ অভাৱ- কাৰ্য্যব্যৱস্থা বাতিল কৰে নে নাই- ৰায় প্ৰদান কৰা হৈছিল যে, বিবেচনা কৰিবলগীয়া পক্ষসমূহৰ আচৰণ- দখল লোৱাৰ পিছত, ভূমিবোৰ সকলো আৱদ্ধতাৰ পৰা মুক্ত হৈ ৰাজ্যত নিহিত হৈ আছিল- সেয়েহে চৰকাৰৰ ওপৰত বৈধভাৱে ন্যস্ত কৰা স্বত্বটো হস্তান্তৰ কৰিব নোৱাৰি- তদুপৰি ক্ষতিপূৰণ নিৰ্ধাৰণে চূড়ান্ততা প্ৰাপ্ত কৰিলে- লগতে ক্ষতিপূৰণ নিৰ্ধাৰণৰ তাৰিখ সলনি কৰাটো এটা ঘটনা নাছিল- আদালতে অধিসূচনা বাতিল কৰিবলৈ অনিচ্ছুক হ'ব লাগে।

ভাৰতৰ সংবিধান, ১৯৫০:

অনুচ্ছেদ ২২৬- অসাধাৰণ অধিকাৰক্ষেত্ৰ- বিবেচনাধীন ক্ষমতা- ব্যৱহাৰ- সকলো প্ৰাসঙ্গিক কাৰক ব্যৱহাৰিক বিবেচনাত ল'ব লাগিব- ভূমি অধিগ্ৰহণৰ প্ৰক্ৰিয়া- ৰায় গৃহীত হৈছে আৰু চূড়ান্ত হৈছে- ভূমিও চৰকাৰত ন্যস্ত- অত্যধিক পলম হোৱাৰ পিছত লেখ আবেদন দাখিল কৰা- এনে পৰিস্থিতিত আদালতে অধিসূচনা বাতিল কৰিবলৈ অনিচ্ছুক হ'ব লাগে।

ঈশ্বৰলাল গিৰধাৰীলাল যোশী বনাম গুজৰাট ৰাজ্য, [১৯৬৮] ২ এছ.চি.আৰ. ২৬৭, অনুসৰণ কৰা হৈছে।

সঞ্জীৱানগৰ চিকিৎসা আৰু স্বাস্থ্য কৰ্মচাৰী সমবায় সমিতি বনাম মহম্মদ আব্দুল ৱাহাব আৰু অন্যান্য, [১৯৯৬] ৩ এছ.চি.চি. ৬০০; সতেন্দ্ৰ প্ৰসাদ জৈন বনাম ইউ.পি. ৰাজ্য, (১৯৯৩] ৪ এছচিচি ৩৬৯ আৰু বৃহত্তৰ বম্বে পৌৰ নিগম বনাম ঔদ্যোগিক উন্নয়ন আৰু বিনিয়োগ কোম্পানী (পি) লিমিটেড, চি.এ. নং ২৮২/১৯৮৯ ৰ সিদ্ধান্ত ৬.৯.৯৬ তাৰিখে লোৱা হৈছিল, নিৰ্ভৰ কৰা হৈছে।

নুতক্কি শেশাৰতনম বনাম উপ-সংগ্ৰাহক, এল.এ. বিজয়াৱাদা, (১৯৯২] ১ এছ.চি.চি. ১১৪, মতানৈক্য।

উজ্জেন বিকাশ প্ৰাধিকৰণ বনাম ৰাজ কুমাৰ জোহৰী আৰু অন্যান্য, (১৯৯২] ১ এছচিচি ৩২৮, বিশিষ্ট।

ৰাজা আনন্দ ব্ৰহ্ম শ্বাহ বনাম উত্তৰ প্ৰদেশ ৰাজ্য আৰু অন্যান্য, এ.আই.আৰ. (১৯৬৭) এছ.চি. ১০৮১ আৰু এম.পি. হাউছিং ব'ৰ্ড বনাম মহম্মদ শ্বাফি আৰু অন্যান্য, (১৯৯২] ২ এছ.চি.চি. ১৬৮, উল্লেখ কৰা হৈছে।

এইচ.ডব্লিউ.আৰ.ৱেডৰ "প্ৰশাসনিক আইন" (৭ম সংস্কৰণ) পৃষ্ঠা ৩৪২-৪৩ উল্লেখ কৰা হৈছে।

দেৱানী আপীল অধিকাৰক্ষেত্ৰ: দেৱানী আপীল নং ২৪১১/১৯৯৩।

ৰাজস্থান উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ২.৯.৮৫ তাৰিখৰ ৰায় আৰু আদেশৰ দ্বাৰা ডি. বি. চি. ডব্লিউ. পি. নং ৬০২/১৯৭৮ত।

আপীলকাৰীৰ হৈ অৰুণেশ্বৰ গুপ্তা।

প্ৰতিপক্ষৰ হৈ ৰজিন্দৰ চাচ্ছৰ, এইচ. কে. পুৰী, উজ্জ্বল বেনাৰ্জী আৰু ৰাজেশ শ্ৰীবাস্তৱ।

৫-৬ নং প্ৰতিপক্ষৰ হৈ শ্ৰীমতী সুস্মা চুৰীৰ হৈ শ্ৰীমতী নিৰঞ্জন সিং।

ন্যায়ালয়ে তলত দিয়া আদেশ জাৰি কৰে :

বিশেষ অনুমতিৰ দ্বাৰা এই আবেদন ১৯৮৫ চনৰ ২ ছেপ্টেম্বৰত ৰাজস্থান উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ খণ্ড বিচাৰপীঠে লেখ আবেদন নং ৬০২/৭৮ত দিয়া ৰায়দানৰ পৰাই উদ্ভৱ হৈছে। স্বীকাৰ কৰা তথ্যসমূহ হ'ল ভূমি অধিগ্ৰহণ আইন, ১৮৯৪ (১৮৯৪ চনৰ ১) (চমুকৈ ক'বলৈ গ'লে 'আইন')-ৰ পৰিচ্ছদ ৪(১)-ৰ অধীনত প্ৰতিৰক্ষাৰ উদ্দেশ্যে ৩১.২৮ একৰ মাটি অধিগ্ৰহণ কৰি ৰাজ্যিক ৰাজপত্ৰত অধিসূচনাখন ১৯৭৭ চনৰ ২৩ মাৰ্চত প্ৰকাশ পাইছিল। আইনখনৰ ধাৰা ১৭(৪)ৰ অধীনত ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰি পৰিচ্ছদ ৫-এৰ অধীনত তদন্তৰ পৰা বিৰত আছিল আৰু পৰিচ্ছদ ৬-ৰ অধীনত ঘোষণা ১৯৭৬ চনৰ ২৮ এপ্ৰিলত প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। ১৯৭৭ চনৰ ১৯ মে'ত দখল কৰা হয়। ১৯৭৮ চনৰ ২১ মাৰ্চত পৰিচ্ছদ ১১-ৰ অধীনত এই ৰায় প্ৰদান কৰা হয়। ১৯৭৮ চনৰ মাৰ্চ মাহত ক্ষতিপূৰণ বৃদ্ধিৰ বাবে দেৱানী আদালতত ১৮ নং পৰিচ্ছদৰ অধীনত অভিমত বিচৰা হৈছিল।১৯৭৮ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহত প্ৰতিপক্ষই উচ্চ ন্যায়ালয়ত লেখ আবেদন দাখিল কৰি পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনা আৰু পৰিচ্ছদ ৬-ৰ অধীনত ঘোষণা বাতিল কৰিবলৈ বিচাৰিছিল। বিদ্বান একক ন্যায়াধীশগৰাকীয়ে বিষয়টো খণ্ড বিচাৰপীঠলৈ প্ৰেৰণ কৰে। খণ্ড বিচাৰপীঠে ৰায় দিছে যে অধিগ্ৰহণ কৰা মাটিখিনি পতিত বা কৰ্ষণীয় ভূমি নহয় আৰু সেয়েহে আইনখনৰ ধাৰা ১৭(৪)ৰ অধীনত ক্ষমতাৰ ব্যৱহাৰ আইনগতভাৱে বেয়া আছিল। পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাৰ বিষয়বস্তু স্থানীয়ভাৱে প্ৰকাশ কৰা হোৱা নাছিল। পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাখনত ই পতিত বা কৰ্ষণীয় ভূমি বুলি উল্লেখ কৰা হোৱা নাছিল। এই ভিত্তিত বিদ্বান ন্যায়াধীশসকলে অধিসূচনা বাতিল কৰিছে। সেয়ে বিশেষ অনুমতিৰ দ্বাৰা এই আবেদন।

আপীলকাৰীসকলৰ বিদ্বান অধিবক্তা শ্ৰী অৰুণেশ্বৰ গুপ্তাই দাবী কৰিছে যে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ দৃষ্টিভংগী স্পষ্টভাৱে ভুল। পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাত প্ৰয়োজনীয় মাটি পতিত বা কৰ্ষণীয় ভূমি বুলি ঘোষণা থকাটো প্ৰয়োজনীয় নহয়। ই পতিত বা কৰ্ষণীয় ভূমি নহয় বুলি পোৱা তথ্য শুদ্ধ নহয় যেতিয়ালৈকে মাটি খেতি কৰিবলৈ সক্ষম। যদি কোনো খেতি কৰা নহ'লহেঁতেন তেন্তে এতিয়াও কৰ্ষণীয় ভূমি হ'লহেঁতেন। গতিকে ই পতিত বা কৰ্ষণীয় ভূমি নহয় বুলি কোৱা মতামত শুদ্ধ নহয়। এইটো মানি লোৱা কঠিন যে প্ৰতিপক্ষসকলে এতিয়া দাবী কৰা গোটেই ছয় একৰ ভূমি উচ্চ ন্যায়ালয়ে পোৱা অনুসৰি চৌহদৰ দেৱালৰ ভিতৰত আছিল। তথ্য বা আইনী নীতিৰ ওপৰত অধিক আলোচনা নকৰাকৈ অধিসূচনাৰ বিষয়বস্তু স্থানীয়ভাৱে প্ৰকাশ কৰা হোৱা নাছিল বুলি মতামত আইনত শুদ্ধ নাছিল। আনকি এই তথ্যকো নথিত থকা কোনো সামগ্ৰীয়ে ভালদৰে সমৰ্থন কৰিব নোৱাৰে; আইনৰ ক্ষেত্ৰত উচ্চ ন্যায়ালয়ে সংবিধানৰ ২২৬ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত হস্তক্ষেপ কৰাটো ভুল আছিল। প্ৰতিপক্ষসকলৰ বিদ্বান জ্যেষ্ঠ অধিবক্তা শ্ৰী ৰাজিন্দৰ চাচ্চৰে যুক্তি দিছিল যে যিহেতু পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাৰ মূল কথা প্ৰকাশ কৰা হোৱা নাছিল যিটো বাধ্যতামূলক, সেয়েহে পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনা, আৰু পৰিচ্ছদ ৬-ৰ অধীনত ঘোষণাক যিকোনো সময়তে প্ৰত্যাহ্বান জনাব পাৰি, আনকি ৰায় দিয়া বা দখল লোৱাৰ পিছতো। যিহেতু পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনা প্ৰকাশ কৰাটো হৈছে অধিগ্ৰহণৰ বাবে পৰৱৰ্তী পদক্ষেপ লোৱাৰ আধাৰ, আইনখনৰ অধীনত প্ৰয়োজনীয় প্ৰক্ৰিয়াগত পদক্ষেপবোৰ অনুসৰণ কৰিব লাগে। পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাৰ বিষয়বস্তু স্থানীয়ভাৱে প্ৰকাশ কৰা হোৱা নাছিল। গতিকে পৰৱৰ্তী সময়ত সংঘটিত হোৱা সকলো কাৰ্যক্ৰম বাতিল কৰা হৈছে। গতিকে আদালতে উপযুক্ত গোচৰত ঘোষণা বাতিল কৰা আৰু ভৱিষ্যতৰ পদক্ষেপকে ধৰি ঘোষণা প্ৰদান কৰিব। তেওঁ লগতে কয় যে ভূমিবোৰ কৰ্ষণীয় মাটি বুলি মানি লোৱাটো কঠিন হ'ব, যদিহে সেয়া পতিত মাটি নহয়। এই ভূমি কৰ্ষণীয় ভূমি বুলি পোৱাটো নথিত থকা তথ্যৰ বিবেচনাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি কৰা হৈছে। সেয়েহে ই কৰ্ষণীয় ভূমি নহয়। ইয়াৰ উপৰিও যুক্তি দিয়া হৈছে যে প্ৰতিবাদীয়ে উচ্চ ন্যায়ালয়ত উল্লেখ কৰিছিল যে যদিহে পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাৰ তাৰিখ চাৰি বা পাঁচ বছৰৰ পিছত ১৯৭৭ চনৰ ২৩ মাৰ্চত প্ৰকাশিত পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাৰ প্ৰকৃত তাৰিখলৈ স্থানান্তৰ

কৰা হয়, তেন্তে তেওঁ ক্ষতিপূৰণ গ্ৰহণ কৰিবলৈ সাজু। তেওঁ একেটা প্ৰস্তাৱেই মানি চলিব আৰু সেয়েহে, ই হস্তক্ষেপৰ প্ৰয়োজনীয়তা থকা গোচৰ নহয়।

গতিকে প্ৰশ্নসমূহ হ'ল- (১) পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাত মাটিবোৰ পতিত বা কৰ্ষণীয় ভূমি বুলি ঘোষণা থাকিব লাগে নেকি; (২) পৰিচ্ছদ ১৭(৪)ৰ অধীনত ক্ষমতাৰ ব্যৱহাৰ এই তথ্যৰ দ্বাৰা বিকৃত হৈছিল নেকি যে মাটিবোৰ চহৰ অঞ্চলত অৱস্থিত হোৱাৰ বাবে খেতি কৰিব পৰা নাছিল; (৩) পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত প্ৰকাশিত অধিসূচনাৰ বিষয়বস্তু স্থানীয়ভাৱে প্ৰকাশ কৰা হোৱা নাছিল নেকি; যদি ই মানি নচলে, যেতিয়া সমগ্ৰ অধিগ্ৰহণৰ কাৰ্য্যবিধি চূড়ান্ত হৈ পৰিছিল, তেন্তে ২২৬ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰাটো উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায্যতা আছিল নেকি? ওপৰত বৰ্ণনা কৰা সকলো তথ্য পুনৰাবৃত্তি কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই। এইখিনিতে ক'বলৈ যথেষ্ট যে দেৱানী আদালতলৈ প্ৰসংগ দিয়াৰ পিছত ই পৰিচ্ছদ ২৬-ৰ অধীনত এটা ৰায়দান গৃহীত কৰে যিটো ৰাজ্যই বৰ্ধিত ক্ষতিপূৰণৰ বিৰুদ্ধে পৰিচ্ছদ ৫৪-ৰ অধীনত আপীল দাখিল কৰি প্ৰত্যাহ্বান জনায়। এইদৰে প্ৰতিবাদকাৰীসকলে ৰায়টো গ্ৰহণ কৰিছিল। বৰ্ধিত ক্ষতিপূৰণৰ বাবে ৰাজ্যখনে ক্ষুব্ধ অনুভৱ কৰি উচ্চ ন্যায়ালয়ত আপীল দাখিল কৰে। ১৯৮২ চনৰ ৫ মে' আৰু ১৯৮২ চনৰ ২৩ ছেপ্টেম্বৰৰ ৰায়দানৰ জৰিয়তে উচ্চ ন্যায়ালয়ে চূড়ান্ত হোৱা আপীলসমূহ খাৰিজ কৰে। এইদৰে অধিগ্ৰহণৰ কাৰ্য্যবিধি চূড়ান্ত হৈ পৰে।

গতিকে ওপৰত উল্লেখ কৰা অনুসৰি প্ৰশ্নটো হ'ল: উচ্চ ন্যায়ালয়ে এই বিষয়ত হস্তক্ষেপ কৰাটো ন্যায্য নেকি? আইনখনৰ পৰিচ্ছদ ৪(১)ত মাটিৰ প্ৰকৃতি নিৰ্দিষ্ট কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই, অৰ্থাৎ ই পতিত নে কৰ্ষণীয় ভূমি। পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনা প্ৰকাশৰ উদ্দেশ্য আছিল যে (১) মাটিৰ প্ৰয়োজন ৰাজহুৱা উদ্দেশ্যৰ বাবে বা প্ৰয়োজন হোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে; (২) ৰাজ্যৰ বিষয়াসকলক মাটিত প্ৰৱেশ আৰু জোখ আদি চলাবলৈ অনুমোদিত; আৰু (৩) মালিক/আগ্ৰহী ব্যক্তিজনক জাননী দিয়া হৈছিল যে ইয়াৰ পিছত যিকোনো প্ৰতিবন্ধকে ৰাজ্যখনক বান্ধি ৰাখিব নোৱাৰে। সেয়েহে, পৰিচ্ছদ ৪(১)ত ভূমিৰ প্ৰকৃতিৰ নিৰ্দিষ্টকৰণৰ পৰিকল্পনা কৰা হোৱা নাই, অৰ্থাৎ সেইটো পতিত ভূমি হওঁক বা কৰ্ষণীয় ভূমি হওঁক, যেতিয়া সেইটো প্ৰকাশ কৰা

হৈছিল। গতিকে পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাত মাটিৰ প্ৰকৃতিৰ ঘোষণা থাকিব লাগে বুলি উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ মতামত স্পষ্টভাৱে ভুল।

দ্বিতীয় প্ৰশ্নটো যে মাটিবোৰ পতিত নে কৰ্ষণীয় ভূমি, সেয়া হৈছে তথ্য আৰু আইনৰ মিশ্ৰিত প্ৰশ্ন। ই প্ৰতিটো ক্ষেত্ৰতে তথ্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। এই ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে তেওঁলোকৰ নিজৰ প্ৰদৰ্শনত প্ৰতিপক্ষসকলৰ ৬ একৰ বিস্তৰৰ ভূমিৰ লগতে অন্যান্য বিশাল ভূমিও অধিগ্ৰহণ কৰিবলৈ বিচৰা হৈছিল। ইয়াত মুকলি মাটিৰ লগতে অট্টালিকা আৰু সেৱক আৱাস আছে। ভূমি অধিগ্ৰহণ বিষয়াৰ ৰায় আমাৰ সন্মুখত ৰখা হৈছে। এই অট্টালিকাটো ৰাজহুৱা উদ্দেশ্যৰ বাবে অধিগ্ৰহণ কৰা হোৱা নাছিল বৰঞ্চ কেৱল সেৱক আৱাসহে অধিগ্ৰহণ কৰা হৈছিল। এই পটভূমিৰ পৰা প্ৰশ্ন উত্থাপন হয় যে মাটিখিনি কৰ্ষণীয় ভূমি নেকি? এই প্ৰশ্নটো ঈশ্বৰলাল গিৰধাৰীলাল যোশী বনাম গুজৰাট চৰকাৰ, (১৯৬৮) ২ এছ.চি.আৰ. ২৬৭ গোচৰত তিনিজনীয়া বিচাৰপীঠে বিবেচনা কৰিছিল। উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ বিভিন্ন ৰায় আৰু সেই হৈ "কৰ্ষণীয়" শব্দৰ অভিধানৰ অৰ্থ বিশদভাৱে বিবেচনা কৰাৰ পিছত এই আদালতে এইদৰে নিৰ্ভৰ কৰিছে :

“মূল ভূমি অধিগ্ৰহণ আইনত ‘কৰ্ষণীয়’ শব্দটোৰ কোনো সংজ্ঞা নাই। এটা স্থানীয় সংশোধনীৰ দ্বাৰা অভিব্যক্তিটোত বাগানৰ মাটি অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। এতিয়া ভূমিবোৰ বিভিন্ন ধৰণৰ: পতিত-ভূমি, মৰুভূমি, চৰণীয়া পথাৰ-ভূমি, ঘাঁহনি-ভূমি, তৃণ-ভূমি, বন-ভূমি, জলাহ-ভূমি, পাহাৰীয়া ভূমি ইত্যাদি আৰু কৰ্ষণীয় ভূমি আছে। অক্সফৰ্ডৰ অভিধানত ‘কৰ্ষণীয়’ৰ অৰ্থ হাল বাব পৰাকৈ সক্ষম বুলি দিয়া হৈছে; মাটি চহোৱাৰ বাবে উপযুক্ত; চৰণীয়া পথাৰ বা বন-ভূমিৰ বিপৰীতে লেটিন ভাষাত শস্যৰ মূল দিয়া হৈছে। দুৰ্ভাগ্যজনকভাৱে বিদ্বান ন্যায়াধীশসকলে মাটিৰ প্ৰকাৰ আৰু অৰ্থৰ সৈতে উল্লেখ কৰা পাৰ্থক্যৰ প্ৰতি পৰ্যাপ্ত মনোযোগ দিয়া নাই। পতিত-ভূমি লেটিন ভাষ্টিটাছ বা ভাষ্টাছৰ পৰা আহে (খালী, নিৰ্জন, গছ বা ঘাঁহ বা অট্টালিকাবিহীন)। 'সম্পূৰ্ণৰূপে ধ্বংস কৰা' (এগ্ৰী ভেষ্টেট) বাক্যাংশৰ দৰে ইনকাল্টাছ (খেতিৰ বাবে ব্যৱহাৰ নকৰা)ৰ ভিতৰত ভাষ্টাছৰ বিপৰীতমুখীতা কৰাটো সদায় সাধাৰণ আছিল। ঘাঁহনি বা চৰণীয়া পথাৰ হ'ল প্ৰতুম আৰু কৰ্ষণীয় ভূমি হৈছে অৰভূম আৰু চিচেৰোৱে *প্ৰাটা এট অৰ্ভা (ঘাঁহনি আৰু কৰ্ষণীয় ভূমি)*ৰ কথা কৈছিল। *ঘাঁহনি-ভূমি তৃণ-ভূমি বা চৰণীয়া পথাৰ-ভূমি নহয় আৰু লেটিন ভাষাত ইয়াক কেম্পাছ বুলি জনা যায় যেনে উদাহৰণস্বৰূপে ৰোমৰ সুপৰিচিত কেম্পাছ মাৰ্টিয়াছ, য'ত*

আগতে কমিটিয়া (ৰোমান জনসাধাৰণৰ সমাবেশ) মিলিত হৈছিল। বন-ভূমি হৈছে চিলভা, নেমোৰা বা ছাল্টাছ।"

ৰাজা আনন্দ ব্ৰহ্ম শ্বাহ বনাম উত্তৰ প্ৰদেশ ৰাজ্য আৰু অন্যান্য, এ.আই.আৰ **১৯৬৭** এছ.চি. **১০৮১** গোচৰত সংবিধান বিচাৰপীঠেও এই কথা বিবেচনা কৰিছিল। সেই ক্ষেত্ৰত অধিগ্ৰহণ কৰা মাটিবোৰ আছিল খননৰ উদ্দেশ্যে খনিজ ভূমি। সেয়েহে প্ৰশ্ন উত্থাপন হ'ল যে সেইবোৰ **কৰ্ষণীয়** ভূমি নেকি? এই গোচৰৰ তথ্যৰ ভিত্তিত সংবিধান বিচাৰপীঠে এই সিদ্ধান্তত উপনীত হয় যে যিহেতু সেইবোৰ **কৰ্ষণীয়** ভূমি নহয়, সেয়েহে **পৰিচ্ছেদ ১৭(৪)**ৰ অধীনত ক্ষমতাৰ ব্যৱহাৰ আইনগতভাৱে ন্যায্য নহয়। এই আদালতে ব্যাখ্যা কৰা অনুসৰি এই আইনখনে নিজেই বিবেচনা কৰিছে যে মাটিখিনি কেতিয়া **কৰ্ষণীয়** ভূমি গণ্য কৰিব পাৰি, সেই কথাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি *ইশ্বৰ লালৰ* গোচৰত ৰখা ব্যাখ্যাটো সঠিক দৃষ্টিভংগীত আছে। আদালতৰ সেই পটভূমিত প্ৰশ্নটো বিবেচনা কৰাৰ ক্ষমতা আছে। মাটিখিনি **পতিত নে কৰ্ষণীয়** ভূমি সেই প্ৰশ্নটো বিবেচনা কৰিলে অভিধানৰ অৰ্থই আদালতক সমস্যাটো সমাধান কৰাত সহায় নকৰে। প্ৰতিটো ক্ষেত্ৰতে তথ্যৰ ওপৰত প্ৰশ্নটো বিবেচনা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰিক পন্থা গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। যদিও এই গোচৰৰ ভূমিবোৰ নগৰ অঞ্চলত অৱস্থিত আছিল, নগৰীয়া ভূমিৰ চিলিং আইনখনে নিজেই নগৰীয়া গোটৰ ভিতৰত কৃষিভূমিৰ অস্তিত্বক স্বীকৃতি দিয়ে আৰু সেই অনুসৰি ইয়াৰ মোকাবিলা কৰা হয়। যেতিয়া মাটিবোৰে শস্য উৎপাদন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল, তেতিয়া সেইবোৰ **কৰ্ষণীয়** ভূমি হৈয়েই আছিল। গতিকে চৰকাৰে **পৰিচ্ছেদ ১৭(৪)**ৰ অধীনত ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰাটো আইনগতভাৱে বেয়া নাছিল। তথ্য অনুসৰি ই খেতি কৰিব পৰা **কৰ্ষণীয়** ভূমি। দেখা যায় যে ই এক বৃহৎ এলেকাৰ অংশ হিচাপে সেৰক কোঠাৰে গঠিত এক সৰু এলেকা, যাৰ ভিতৰত আছে প্ৰতিপক্ষৰ ভূমিৰ ছয়টা এলেকা, এইটো ক'ব নোৱাৰি যে বাকী ভূমি অট্টালিকাবোৰে দখল কৰিছে বা নগৰ অঞ্চলত অৱস্থিত হ'লেও চৌহদৰ ভিতৰত আছে। গতিকে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ দৃষ্টিভংগী স্পষ্টভাৱে ভুল আছিল।

প্ৰশ্নটো হ'ল: স্থানীয়তাত অধিসূচনাৰ বিষয়বস্তু প্ৰকাশৰ অনুপস্থিতিয়ে সমগ্ৰ কাৰ্য্যবিধি বাতিল কৰি পেলায় নেকি? **পৰিচ্ছেদ ৪(১)**ৰ অধিসূচনা স্থানীয়ভাৱে প্ৰকাশ কৰাটো বাধ্যতামূলক নে নিৰ্দেশকীয়, এই প্ৰশ্নত আমি বিলম্ব কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই। যিহেতু এই আদালতে **পৰিচ্ছেদ ৪(১)**ৰ

অধীনত অধিসূচনাখন ৰাজপত্ৰত প্ৰকাশৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ লগতে সংশোধিত আইনৰ অধীনত এতিয়া স্থানীয় অঞ্চলত অধিসূচনাৰ বিষয়বস্তু বাতৰি কাকতত প্ৰকাশ কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা মানি চলাটো বাধ্যতামূলক বুলি দৃঢ়তাৰে মত পোষণ কৰিছে। যিহেতু তথ্যসমূহ বিতৰ্কিত নহয়, উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ৰায়দানত উল্লেখ কৰা অনুসৰি, অধিসূচনাৰ বিষয়বস্তু স্থানীয় স্থানত প্ৰকাশ কৰা হোৱা নাছিল; আমি এই ভিত্তিত আগবাঢ়ি যাওঁ যে দ্বিতীয় পদক্ষেপ, অৰ্থাৎ স্থানীয় স্থানত অধিসূচনাৰ বিষয়বস্তু প্ৰকাশ কৰা হোৱা নাছিল। তেতিয়া প্ৰশ্নটো হ'ল : **পৰিচ্ছদ** ৪(১)ৰ অধিসূচনা আৰু **পৰিচ্ছদ** ৬-ৰ ঘোষণা বাতিল কৰাটো প্ৰয়োজনীয় নেকি? এই সন্দৰ্ভত আমি পক্ষসমূহৰ আচৰণ আৰু ইয়াৰ প্ৰভাৱ বিবেচনা কৰিব লাগিব। আইনখনৰ আঁচনিৰ অধীনত, মাটিৰ দখল **পৰিচ্ছদ** ১৭(২) বা **পৰিচ্ছদ** ১৬-ৰ অধীনত লোৱাৰ পিছত, মাটিখিনি সকলো প্ৰতিবন্ধকৰ পৰা মুক্ত হৈ ৰাজ্যৰ হাতত নিহিত হৈ থাকে। তাৰ পিছত, আইনৰ অধীনত যিটো স্বত্ব বৈধভাৱে ৰাজ্য চৰকাৰৰ হাতত ন্যস্ত আছিল, সেইটোৰেই নিষ্পত্তি কৰাৰ কোনো ব্যৱস্থা নাই। ধাৰা ৪৮(১)ৰ অধীনত দখল লোৱাৰ আগতে ৰাজ্য চৰকাৰক ৰাজপত্ৰত প্ৰকাশৰ দ্বাৰা অধিগ্ৰহণৰ পৰা প্ৰত্যাহাৰ কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰা হৈছে। এই সন্দৰ্ভত, এই ন্যায়ালয়ৰ তিনিজনীয়া ন্যায়াধীশৰ বিচাৰপীঠে প্ৰশ্নটো বিবেচনা কৰিছে *সঞ্জীৱনগৰ চিকিৎসা আৰু স্বাস্থ্য কৰ্মচাৰী সমবায় সমিতি বনাম মহম্মদ আব্দুল ৱাহাব আৰু অন্যান্যত,* [১৯৯৬] ৩ এছ.চি.চি. ৬০০ আৰু ১২ নং অনুচ্ছেদত ৰায় দিয়া হৈছে এইদৰে :

"সেইটোৰ বাহিৰেও, তথ্যই প্ৰকাশ কৰা অনুসৰি, এই ৰায়টো ২৪.১১.১৯৮০ তাৰিখে দিয়া হৈছিল আৰু লেখ আবেদনখন ৯.৮.১৯৮২ তাৰিখে দাখিল কৰা হৈছিল। এইটো বিবাদিত নহয় যে অধীনস্থ ন্যায়াধীশৰ আদালতত ক্ষতিপূৰণ জমা কৰা হৈছিল। আপীলকাৰী সমিতিৰ দ্বাৰা দৃঢ়তাৰে কোৱা হৈছে যে মাটিখিনি ইয়াৰ দখলত বিতৰণ কৰা হৈছিল আৰু মাটিখিনি বিভাজন কৰা হৈছিল আৰু ঘৰ নিৰ্মাণৰ বাবে ইয়াৰ সদস্যসকলক আৱণ্টন কৰা হৈছিল আৰু লেখ আৱেদন দাখিল কৰাৰ তাৰিখৰ ভিতৰত কিছুমান ঘৰ নিৰ্মাণ আৰম্ভ কৰা হৈছিল। এইটো স্পষ্ট হ'ব যে ভূমি অধিগ্ৰহণ বিষয়াই অধিগ্ৰহণ কৰা ভূমিৰ দখল লৈ আপীলকাৰী সমিতিক হস্তান্তৰ কৰাৰ পিছতহে ইয়াৰ সদস্যসকলৰ মাজত সম্পত্তি বিভাজন আৰু তেওঁলোকক সংশ্লিষ্ট খণ্ড আৱণ্টনৰ প্ৰশ্ন উত্থাপিত হ'ব। **পৰিচ্ছদ** ১৬-ৰ কাৰ্যকৰী হোৱাৰ দ্বাৰা, ভূমিখিনি সকলো প্ৰতিবন্ধকৰ পৰা মুক্ত হৈ

ৰাজ্যৰ ওপৰত নিহিত হৈ আছিল। *সতেন্দ্ৰ প্ৰসাদ জৈন বনাম ইউ.পি. ৰাজ্য,* [১৯৯৩] ৪ এছ.চি.চি. ৩৬৯-ত, প্ৰশ্ন উত্থাপিত হৈছিল: যে **পৰিচ্ছদ** ৪(১)-ৰ অধীনত অধিসূচনা আৰু **পৰিচ্ছদ** ৬-ৰ অধীনত ঘোষণা বাতিল হ'ব নেকি যদি **পৰিচ্ছদ** ১১-এ-ৰ অধীনত পৰিকল্পনা কৰা অনুসৰি দুবছৰৰ ভিতৰত ৰায় দিয়া নহয়? তিনিজনীয়া ন্যায়াধীশৰ বিচাৰপীঠে ৰায় দিছিল যে এবাৰ দখল লোৱাৰ পিছত আৰু মাটিখিনি চৰকাৰৰ হাতত ন্যস্ত হ'লে, তেনেদৰে ৰাজ্য চৰকাৰৰ হাতত ন্যস্ত মাটিৰ মালিকীস্বত্ব কেৱল ক্ষতিপূৰণৰ নিৰ্ণয়ৰ আওতাত থাকে আৰু মালিকক একেখিনি ধন দিব লাগে। বিধিগতভাৱে চৰকাৰৰ হাতত নিহিত মাটিৰ মালিকীস্বত্ব হস্তান্তৰ কৰি মালিকক ঘূৰাই দিয়াৰ কথা আইনখনৰ অধীনত চিন্তা কৰা হোৱা নাই। কেৱল **পৰিচ্ছদ** ৪৮(১)য়ে দখল লোৱাৰ আগতেই অধিগ্ৰহণৰ পৰা প্ৰত্যাহাৰ কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰে। এই গোচৰত সেই প্ৰশ্ন উত্থাপন হোৱা নাছিল। অধিগ্ৰহণৰ অধীনত থকা সম্পত্তিটো আপীলকাৰীসকলৰ ওপৰত ন্যস্ত কৰা হৈছে, আইনখনৰ অধীনত **পৰিচ্ছদ** ৪৮(১)ৰ অধীনত ক্ষমতা প্ৰয়োগৰ বাহিৰে আপীলকাৰীসকলৰ মালিকীস্বত্ব বাতিল কৰাৰ কোনো ক্ষমতা নাথাকিলে বৈধ মালিকীস্বত্বক বাতিল কৰিব নোৱাৰি। **পৰিচ্ছদ** ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনা আৰু **পৰিচ্ছদ** ৬-ৰ অধীনত ঘোষণা বাতিল কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰিলে অমিল হ'ব। গতিকে সেই পৰিস্থিতিত উচ্চ ন্যায়ালয়ে অধিগ্ৰহণত হস্তক্ষেপ কৰি ক্ৰমে **পৰিচ্ছদ** ৪ আৰু ৬-ৰ অধীনত অধিসূচনা আৰু ঘোষণা বাতিল কৰা উচিত নাছিল। যিকোনো দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিবেচনা কৰি, আমি মত পোষণ কৰোঁ যে উচ্চ ন্যায়ালয়ে লেখ আবেদনৰ অনুমতি দিয়াটো ভুল আছিল।"

সতীন্দৰ প্ৰসাদ জৈনৰ গোচৰত তিনিজনীয়া ন্যায়াধীশৰ আন এখন বিচাৰপীঠে ৰায় দিছিল যে ১৯৮৪ চনৰ সংশোধনী আইন ৬৮ বলবৎ হোৱাৰ দুবছৰৰ ভিতৰত যদিও **পৰিচ্ছদ** ১১-এৰ অধীনত ৰায় দিয়া হোৱা নাছিল, মালিকীস্বত্ব ৰাজ্যৰ ওপৰত ন্যস্ত হোৱাৰ বাবে, **পৰিচ্ছদ** ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনা আৰু **পৰিচ্ছদ** ৬-ৰ অধীনত ঘোষণাৰ ম্যাদ উকলি নাযায় আৰু বিধিগত বিধানসমূহ অমান্য কৰিলে চৰকাৰৰ হাতত নিহিত মাটিৰ মালিকীস্বত্ব সকলো প্ৰতিবন্ধকৰ পৰা মুক্ত হোৱাৰ প্ৰভাৱ নপৰে।

শেহতীয়াকৈ এই আদালতৰ আন এখন বিচাৰপীঠে গ্ৰেটাৰ বম্বে পৌৰ নিগম বনাম ঔদ্যোগিক উন্নয়ন আৰু বিনিয়োগ নিগম (পি) লিমিটেড, চি এ নং ২৮২/১৯৮৯ গোচৰত ১৯৯৬ চনৰ ৬ ছেপ্টেম্বৰত ৰায়দান কৰি সমগ্ৰ গোচৰ আইনখন পুনৰ পৰীক্ষা কৰি ৰায় দিছিল যে এবাৰ মাটি ৰাজ্য ওচৰত নিহিত হ'লে; আইনখনৰ উপযুক্ত বিধানৰ অধীনত প্ৰকাশিত অধিসূচনাত আদালতে হস্তক্ষেপ কৰাটো ন্যায্য নহয়। অধিসূচনাক প্ৰত্যাহ্বান জনোৱাত পলম হোৱাটো মাৰাত্মক আছিল আৰু লেখ আৱেদন গাফিলতিৰ ভিত্তিত বৰ্খাস্ত কৰাটো প্ৰয়োজন। এইদৰে, এইটো সুনিৰ্দিষ্ট আইন যে যেতিয়া লেখ আবেদন দাখিল কৰাত অত্যধিক পলম হয় আৰু যেতিয়া অধিগ্ৰহণ প্ৰক্ৰিয়াত লোৱা সকলো পদক্ষেপ চূড়ান্ত হৈ পৰে, তেতিয়া ন্যায়ালয়ে অধিসূচনা বাতিল কৰিবলৈ অনিচ্ছুক হ'ব লাগে। নিঃসন্দেহে সংবিধানৰ ২২৬ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনা আৰু পৰিচ্ছদ ৬-ৰ অধীনত ঘোষণা বাতিল কৰাৰ বিবেচনাধীন ক্ষমতা আছে। কিন্তু ইয়াক সকলো প্ৰাসংগিক কাৰকক ব্যৱহাৰিকভাৱে বিবেচনা কৰি প্ৰয়োগ কৰিব লাগে। যেতিয়া ৰায় গৃহীত হৈছিল আৰু দখল লোৱা হৈছিল, তেতিয়া আদালতে ৰায় বাতিল কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰা উচিত নাছিল যিটো ২২৬ অনুচ্ছেদৰ অধীনত ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰাৰ আগতে বিবেচনা কৰিবলগীয়া এটা তথ্যগত কাৰক। এই ক্ষেত্ৰত কোনো তৃতীয় পক্ষৰ অধিকাৰ কৰ্তন কৰা হোৱা নাছিল, এইটো হস্তক্ষেপৰ কোনো ভিত্তি নহয়। উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ খণ্ড বিচাৰপীঠে লেখ আৱেদন বা গাফিলতিৰ ভিত্তি খাৰিজ কৰি বিদ্বান একক ন্যায়াধীশৰ দ্বাৰা প্ৰয়োগ কৰা বিবেচনাত হস্তক্ষেপ কৰাটো সঠিক নাছিল। শ্ৰী চাচ্ছৰে *এম.পি. হাউছিং ব'ৰ্ড বনাম মহম্মদ শ্বাফি আৰু অন্যান্য,* [১৯৯২] ২ এছ.চি.চি. ১৬৮-ৰ বিশেষ অনুচ্ছেদ ৮-ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিছিল, য'ত উল্লেখ কৰা হৈছিল যে প্ৰয়োজনীয়তাসমূহ মানি চলাটো বাধ্যতামূলক আৰু ইয়াৰ অমান্যতাই ইয়াৰ সৈতে জড়িত পৰৱৰ্তী সকলো প্ৰক্ৰিয়াক ব্যতিক্ৰমীভাৱে অবৈধ কৰি তোলে; কিন্তু প্ৰশ্নটো হ'ল ইয়াৰ প্ৰভাৱ কি হ'ব। সেই গোচৰটোত সেইটো প্ৰশ্ন নাছিল, কিয়নো নুতক্কি শেশাৰতনম বনাম উপ-সংগ্ৰাহক, এল. এ., বিজয়ৱাড়া, [১৯৯২] ১ এছ.চি.চি. ১১৪-ত কোনো ৰায়দান দিয়া হোৱা নাছিল, এই ন্যায়ালয়ৰ দুজনীয়া বিচাৰপীঠে ৰায় দিছিল যে যদি ৪ নং পৰিচ্ছদৰ প্ৰয়োজনীয়তাসমূহ মানি চলা নহয়, তেন্তে সকলো প্ৰক্ৰিয়া অবৈধ হৈ পৰিছে আৰু দখল আপীলকাৰীক পুনৰ প্ৰদান কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়া হৈছিল। আমাৰ দৃষ্টিভংগী হৈছে যে ইয়াত

অনুপাত সঠিকভাৱে নিৰ্ধাৰণ কৰা হোৱা নাই। বাধ্যতামূলক বিধানসমূহ উলংঘা কৰিলে কাৰ্য্যৰ ফলাফল বাতিল বা অকাৰ্যকৰী হয় নে নহয় সেই প্ৰশ্নটো এইচ. ডব্লিউ. আৰ. ৱেইডৰ "প্ৰশাসনিক আইন"ত (সপ্তম সংস্কৰণ) পৃষ্ঠা ৩৪২-৪৩ ত এইদৰে বিতংভাৱে বিবেচনা কৰা হৈছে:

"বিষয়টোৰ সত্যতা হৈছে যে সঠিক প্ৰক্ৰিয়া আৰু পৰিস্থিতিত সঠিক ব্যক্তিয়ে সঠিক প্ৰতিকাৰ বিচাৰিলেহে ন্যায়ালয়ে আদেশ এটা অবৈধ কৰিব। এই আদেশ কল্পকাহিনীগতভাৱে নিস্ফল হ'ব পাৰে, কিন্তু আদালতে বাদীৰ স্থিতিৰ অভাৱৰ বাবে, তেওঁ বিবেচনাধীন প্ৰতিকাৰৰ যোগ্য নহয় বুলি, তেওঁ নিজৰ অধিকাৰ ত্যাগ কৰা বুলি, বা আন কোনো আইনী কাৰণত ইয়াক বাতিল কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিব পাৰে। এনে যিকোনো ক্ষেত্ৰতে 'অবৈধ' আদেশ বলবৎ হৈ থাকে আৰু বাস্তৱত ই বৈধ। ইয়াৰ পৰা অনুমান কৰিব পাৰি যে কোনো এটা আদেশ এটা উদ্দেশ্যৰ বাবে বাতিল হ'ব পাৰে আৰু আন এটা উদ্দেশ্যৰ বাবে বৈধ হ'ব পাৰে; আৰু এজন ব্যক্তিৰ বিৰুদ্ধে বাতিল হ'ব পাৰে কিন্তু আন এজনৰ বিৰুদ্ধে বৈধ হ'ব পাৰে। এটা সাধাৰণ ক্ষেত্ৰ য'ত কোনো আদেশ যিমানেই বাতিল নহওক কিয়, বৈধ হৈ পৰে, য'ত এটা বিধিগত সময়সীমাৰ ম্যাদ উকলি যায় যাৰ পিছত ইয়াৰ বৈধতাক লৈ প্ৰশ্ন উত্থাপন কৰিব নোৱাৰি। বিধিখনত কোৱা হোৱা নাই যে বাতিল আদেশ বৈধ হ’ব; কিন্তু আইনী প্ৰতিকাৰ কৰ্তন কৰি ই সেই ফলাফল প্ৰস্তুত কৰে।"

আদেশ বা ব্যৱস্থা, যদি শক্তি বিৰুদ্ধ হয়, তেন্তে ই অৰ্থহীন হৈ পৰে আৰু কোনো অধিকাৰ প্ৰদান নকৰে। কিন্তু কাৰ্য্যটো সকলো ক্ষেত্ৰতে বাতিল কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই। যদিও আদেশ বাতিল হ’ব পাৰে, যদিহে পক্ষই যুক্তিসংগত সময়ৰ ভিতৰত আদালতৰ কাষ চাপিব নোৱাৰে, যিটো সদায় তথ্যৰ প্ৰশ্ন আৰু আদেশটো বাতিল বা সন্মতি বা ৰেহাই দিয়া হয়, তেন্তে আদালতৰ বিবেচনা যুক্তিসংগতভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগিব। যেতিয়া আদালতক বিবেচনাধীনতা প্ৰদান কৰা হয়, তেতিয়া উপযুক্ত গোচৰত আদালতে সকাহ দিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিব পাৰে, যদিও ই আদেশটো বাতিল বুলি ধৰি লয়। ইয়াৰ ফলত দেখা যায় যে এনে পৰিস্থিতিত আদালতৰ অসাধাৰণ অধিকাৰক্ষেত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰিবও পাৰে। দেখা যায় যে অধিগ্ৰহণ চূড়ান্ত হৈ পৰিছে আৰু কেৱল দখল ইতিমধ্যে লোৱাটোৱেই নহয়, প্ৰসংগও বিচৰা হৈছিল; ক্ষতিপূৰণ বৃদ্ধিৰ বাবে ২৬ নং

পৰিচ্ছদত আদালতৰ ৰায়দানো গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। আপীল আদালতৰ আদেশো চূড়ান্ত হৈ পৰিছিল। এনে পৰিস্থিতিত, অধিগ্ৰহণৰ প্ৰক্ৰিয়া চূড়ান্ত হৈ পৰিছে আৰু ক্ষতিপূৰণো চূড়ান্ত হোৱাৰ বাবে নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে, উচ্চ ন্যায়ালয়ে পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনা আৰু পৰিচ্ছদ ৬-ৰ অধীনত ঘোষণা বাতিল কৰি হস্তক্ষেপ কৰাটো অতি অযুক্তিকৰ আছিল।

এইটো সঁচা যে প্ৰতিৰক্ষই পৰিচ্ছদ ৪(১)ৰ অধীনত অধিসূচনাৰ তাৰিখৰ পৰা ৪-ৰ পৰা ৫ বছৰলৈ সলনি কৰি ক্ষতিপূৰণ গ্ৰহণ কৰাৰ প্ৰস্তাৱ দিছিল। এই দৃষ্টিভংগীৰ বাবে শ্ৰী চাচ্ছৰে *উজ্জেন বিকাশ প্ৰাধিকৰণ বনাম ৰাজ কুমাৰ জোহৰী আৰু অন্যান্য,* (১৯৯২) ১ এছ.চি.চি ৩২৮-ত এই আদালতৰ ৰায়দানৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিছিল য'ত এই আদালতে ক্ষতিপূৰণ নিৰ্ধাৰণৰ তাৰিখ সলনি কৰাৰ অনুমতি দিছিল। সেই গোচৰত যিহেতু ৰায়টো দিয়া হোৱা নাছিল, সেয়েহে এই আদালতে নিৰ্দেশনা দিছিল যদিও এই গোচৰত ক্ষতিপূৰণ নিৰ্ধাৰণ কৰা ৰায়টোৱে চূড়ান্ততা লাভ কৰিছে। ক্ষতিপূৰণ নিৰ্ধাৰণৰ তাৰিখ সলনি কৰাটো সঠিক নহয়। এইদৰে বিবেচনা কৰিলে আমাৰ মতে উচ্চ ন্যায়ালয়ে পৰিচ্ছদ ৪(১) আৰু ৬-ৰ অধীনত অধিসূচনা আৰু ঘোষণাত হস্তক্ষেপ কৰাটো ন্যায্য নাছিল।

সেই অনুসৰি আবেদনৰ অনুমতি দিয়া হৈছে। উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ৰায়দান বাতিল কৰা হ'ল। লেখ আৱেদনখন খাৰিজ কৰা হৈছে কিন্তু, পৰিস্থিতিত, ব্যয় অবিহনে।

জি. এন. আপীলৰ অনুমতি দিয়া হৈছে।

অনুবাদক: মৃদুল হাজৰিকা, কনিষ্ঠ অনুবাদক, অনুবাদ শাখা, গৌহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়

DISCLAIMER

"The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation".

“স্থানীয় ভাষালৈ অনূদিত এই ৰায় গোচৰত জড়িত পক্ষই বুজি পোৱাৰ উদ্দেশ্যে সীমিত ব্যৱহাৰৰ বাবেহে। ইয়াৰ বাদে অন্য ক্ষেত্ৰত অনূদিত ৰূপ ব্যৱহৃত নহ'ব। সকলো ব্যৱহাৰিক আৰু বিভাগীয় কামৰ লগতে ৰায়ৰ কাৰ্য্যকৰীকৰণ আৰু ৰূপায়ণৰ ক্ষেত্ৰতো এই ৰায়ৰ ইংৰাজী সংস্কৰণটোৱেই সঠিক বিবেচিত হব।”